Valiokunnan lausunto UaVL 6/2020 vp─ HE 98/2020 vp

Ulkoasiainvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Liikenne- ja viestintävaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 98/2020 vp): Asia on saapunut ulkoasiainvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava liikenne- ja viestintävaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- osastopäällikkö, ylijohtaja Laura Vilkkonen, liikenne- ja viestintäministeriö
- viestintäneuvos Emil Asp, liikenne- ja viestintäministeriö
- yksikönpäällikkö Sari Rautio, ulkoministeriö
- kansallisen turvallisuuden yksikön johtaja Petri Knape, sisäministeriö
- neuvotteleva virkamies Pentti Olin, puolustusministeriö
- päällikkö, poliisineuvos Antti Pelttari, suojelupoliisi
- everstiluutnantti, suunnittelusektorin johtaja Ilkka Vaara, Pääesikunta
- pääjohtaja Kirsi Karlamaa, Liikenne- ja viestintävirasto
- yhteiskuntasuhdejohtaja Karol Mattila, Nokia Oyj
- toimitusjohtaja Elina Ussa, Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sähköisen viestinnän palveluista annettua lakia sekä eräitä siihen liittyviä lakeja (ajoneuvolaki, kuvaohjelmalaki, vaaratiedotteesta annettu laki, maankäyttö- ja rakennuslaki sekä kuluttajansuojalaki). Laki sisältää sääntelyä mm. verkkoluvista ja taajuuksien käytöstä, telemarkkinoista, telekaapelien ja tukiasemien sijoittamisesta, audiovisuaalisista palveluista, internetyhteyksien ja puhelinpalveluiden yleispalveluista, kuluttajan oikeuksista viestintäpalveluissa, tietoturvasta ja viestinnän luottamuksellisuudesta

Valmis
5.0

Ehdotuksella pannaan täytäntöön EU:n uusi teledirektiivi (EU1972/2018) sekä audiovisuaalisia mediapalveluita koskevan direktiivin muutos (EU1808/2018). Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että EU-tason sääntelyn uudistamisen taustalla on verkkoteknologian kehittyminen ja huippunopeiden yhteyksien yleistyminen. Direktiivillä pyritään edistämään 5G–verkkojen ja muiden uuden sukupolven verkkoteknologioiden nopeaa käyttöönottoa ja niihin liittyviä investointeja EU:n alueella. Käsiteltävä lainsäädäntö koskee kuitenkin kaikkea, myös vanhempaa ja käytössä olevaa teknologiaa ja siihen liittyviä kysymyksiä ja käytäntöjä.

Ulkoasiainvaliokunta keskittyy tässä lausunnossaan arvioimaan oman toimialansa mukaisesti hallituksen esitykseen liittyviä ulko- ja turvallisuuspoliittisia näkökohtia.

5G-viestintäverkkojen luonne ja verkon kriittisten osien määrittely

Teknologisen kehityksen myötä viestintäverkkojen merkitys tulee yhteiskunnassa kasvamaan. 5G-viestintäverkot tulevat eroamaan toimintaperiaatteiltaan olennaisesti nykyisistä viestintäverkoista. Verkkojen käyttö ei rajoitu vain viestintään, vaan niistä tulee useiden yhteiskunnan keskeisten toimintojen, kuten liikenteen ja terveydenhuollon, selkäranka. Koska 5G-verkot tulevat ohjaamaan entistä keskeisemmin yhteiskunnan kriittisiä toimintoja, on välttämätöntä huolehtia niiden luotettavuudesta ja turvallisuudesta. Lamauttamalla 5G-verkon voi tulevaisuudessa aikaisempaa laajemmin ja tehokkaammin lamauttaa suuren osan yhteiskunnan toiminnasta.

5G-teknologian käyttöön liittyy riskinä myös valtiollisen toimijan tiedustelu ja vihamielinen vaikuttaminen laitetoimittajien ja toimitusketjujen kautta. 5G–teknologian käyttöönoton myötä toimittajaverkostot monimutkaistuvat. Mobiiliratkaisujen määrä lisääntyy kasvattaen hyökkäyspinta-alaa kybertiedusteluun ja kybervaikuttamiseen.

Samalla kuitenkin on selvää, että Suomen tulee väkimäärältään pienenä ja harvaan asuttuna valtiona hyödyntää 5G:n tuomia mahdollisuuksia. Korkean teknologian maana Suomella on myöskin merkittävää verkkojen kehittämiseen ja hyödyntämiseen liittyvää osaamista.

Edellä selostettu huomioiden pitää ulkoasiainvaliokunta tärkeänä sitä, että hallituksen esityksessä esitetään sähköisen viestinnän palveluista annettuun lakiin uusia, täydentäviä pykäliä (244a ja 244b), jotka vahvistavat mahdollisuuksia arvioida kansalliseen turvallisuuteen ja maanpuolustukseen kohdistuvia uhkia myös 5G-verkoissa.

Hallituksen esityksen mukaan liikenne- ja viestintävirasto on toimivaltainen viranomainen valvomaan sitä, että viestintäverkossa käytettävät laitteet eivät muodosta uhkaa kansalliselle turvallisuudelle. HE:n mukaan kansallisen turvallisuuden arviointi koskee verkon kriittisiä osia. Liikenne- ja viestintävirasto antaa määräyksiä verkon kriittisten osien määrittelemisestä.

Ulkoasiainvaliokunta kiinnittää huomiota verkon kriittisten osien määrittelyn vaikeuteen ja arvioinnin kattavuuteen. Tämä tuli keskeisesti esiin valiokunnan asiantuntijakuulemisissa. Valiokunnan saaman asiatuntijaselvityksen mukaan viestintäverkon ja viestintäverkkoon liitettyjen erillisverkkojen kriittisinä osina pidetään toimintoja ja toimenpiteitä, joiden avulla hallitaan ja ohjataan keskeisellä tavalla verkkoa ja siellä kulkevaa liikennettä. Valiokunnan kuulemien asiantuntija-arvioiden mukaan 5G-verkkoympäristö on kuitenkin samalla erittäin monimutkainen ja alati muut-

tuva, joten kriittisten osien määrittely on hankalaa ja joidenkin arvioiden mukaan myös mahdotonta. Valiokunta korostaa verkon kriittisten osien jatkuvan poikkihallinnollisen arvioinnin ja tarkastelun merkitystä. Määrittelyn tulee elää ajassa ja teknologian kehityksen myötä.

Verkkoturvallisuuden neuvottelukunnan perustaminen

Hallituksen esityksessä esitetään perustettavaksi uusi verkkoturvallisuuden neuvottelukunta, jossa olisivat edustettuina liikenne- ja viestintäministeriön, sisäasiainhallinnon, puolustushallinnon, ulkoasiainhallinnon, työ- ja elinkeinoministeriön ja muiden viestintäverkkojen turvallisuuden kannalta keskeisten hallinnonalojen edustajat sekä keskeisten teleyritysten edustajat ja edunvalvojat. Neuvottelukunnan tehtävä on seurata viestintäverkkojen ja teknologian kehittymistä viranomaisten päätöksenteon tueksi ja antaa suosituksia viestintäverkkojen kriittisten osien määrittelystä, kansallisen turvallisuuden edistämisestä viestintäverkoissa sekä verkkoturvallisuutta koskevan lainsäädännön päivittämiseksi. Asiantuntijakuulemisissa arvioitiin, että tällainen institutionalisoitu, jatkuva arviointityö sekä julkisen ja yksityisen sektorin välinen yhteys on tärkeää viestintäverkkojen ja niiden yhteiskunnallisen merkityksen kehittyessä.

Ulkoasiainvaliokunta pitää neuvottelukunnan perustamista tärkeänä. Se varmistaa toisaalta sen, että turvallisuuspoliittiset näkökulmat tulevat huomioiduiksi 5G-verkkoympäristön kehittyessä. Toisaalta sen tulee myös antaa yksityiselle sektorille nykyistä paremmin informaatiota kansalliseen turvallisuuteen liittyvistä kysymyksistä. Informaation on tärkeää kulkea molempiin suuntiin.

Ulkoasiainvaliokunta kävi asiantuntijakuulemisissaan läpi kysymystä, ovatko neuvottelukunnan toimivaltuudet hallituksen esityksessä kirjattu riittäviksi, vastaavien elinten toimivaltuuksien ollessa järeämmät eräissä verrokkimaissa. Valiokunta arvioi niin sille esitettyjen näkemysten kuin toimivan suomalaisen viranomaisyhteistyön perinteen valossa, että hallituksen esitykseen kirjattu neuvottelukunnan malli neuvoa-antavine toimivaltuuksineen on tasapainoinen ja toimiva. Valiokunta korostaa samalla, että neuvottelukunnan tulee kokoontua riittävän tiiviisti oman tärkeän roolinsa täyttämiseksi. Tässä yhteydessä valiokunta huomauttaa lisäksi, että neuvottelukunta voisi tarvittaessa käyttää hyödyksi työssään myös kyberturvallisuusalan yritysten asiantuntijoita.

Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä sitä, että liikenne- ja viestintävaliokunta mietinnössään käsittelisi kysymystä, miten eduskunnan informointi lainsäädännön täytäntöönpanosta toteutetaan ja miten neuvottelukunnan työn seuranta järjestetään.

EU:n ns. 5G-työkalupakki sekä kansainvälispoliittisia näkökohtia

Suomen 5G-kyberturvallisuusriskien hallintaa koskevissa ratkaisuissa EU on keskeinen viitekehys. EU hyväksyi tammikuussa 2020 EU:n yhteisen 5G:n turvallisuusriskien hallintaan liittyvän keinovalikoiman (toolbox), joka sisältää toimia sekä teknologisten että strategisten turvallisuusriskien hallintaan. Nyt käsiteltävänä oleva hallituksen esitys on tärkeä osa EU:n työkalupakin toimeenpanoa Suomessa ja samalla kansallinen toimi 5G-verkkoturvallisuuden varmistamiseksi. Vastaavaa lainsäädäntöä valmistellaan parhaillaan useissa EU:n jäsenmaissa.

Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä sitä, että Suomi jatkossakin varmistaa, että viestintäverkkojen turvallisuutta koskeva kansallinen säätely muodostuu yhtä kattavaksi kuin muissa Suomen kannalta merkityksellisissä maissa. Valiokunta toivoo saavansa jatkossa tietoa muiden EU-maiden kansallisista ratkaisuista ja siitä, mihin viiteryhmään Suomen kansalliset ratkaisut sijoittuvat.

Lopuksi ulkoasiainvaliokunta toteaa 5G:n turvallisuuskysymysten olevan eräs kansainvälisen politiikan keskeisistä teemoista. Kansainvälinen yhteistyö teknologian kehittämisessä ja teknologiahankinnat vaikuttavat osaltaan Suomen kansainvälisiin suhteisiin ja turvallisuuspoliittiseen yhteistyöhön.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Ulkoasiainvaliokunta esittää,

että liikenne- ja viestintävaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 30.9.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Mika Niikko ps
varapuheenjohtaja Erkki Tuomioja sd
jäsen Paavo Arhinmäki vas
jäsen Eva Biaudet r
jäsen Inka Hopsu vihr
jäsen Kimmo Kiljunen sd
jäsen Johannes Koskinen sd
jäsen Katri Kulmuni kesk
jäsen Tom Packalén ps
jäsen Jaana Pelkonen kok
jäsen Kristiina Salonen sd
jäsen Ville Tavio ps
jäsen Anne-Mari Virolainen kok
varajäsen Ilkka Kanerva kok
varajäsen Jouni Ovaska kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jonna Laurmaa